

Mikołaj Gogol *Rewizor* (*Ревизор*)

premiera: 6-7 marca 2021, Duża Scena

Parafraza przekładowa: Tadeusz Nyczek

Reżyseria/ opr. dramaturgiczne/ scenografia/ opr. muzyczne: Mikołaj Grabowski

Scenografia: Agata Stańczyk

Reżyseria światła: Michał Grabowski

Współpraca przy realizacji światła: Marek Oleniacz

Współpraca przy realizacji dźwięku: Piotr Kłembukowski

As. reż./inspicjent: Joanna Jaworska

Występują: ANTONI CIĄG-DMUCHANOWSKI, Naczelnik: Dariusz Starczewski, ANNA, żona Naczelnika: Anna Rokita; MARIA, córka Naczelnikostwa: Izabela Kubrak, JAN MARIA CHLESTAKOW, podróżny: Maciej Sajur, TAMARA ŁOPOTOWSKA, dyrektorka szkoły: Ewelina Starejki, FILIP POZIOMKA, kierownik ośrodka zdrowia: Juliusz Krzysztof Warunek, AMOS ŁAPSKI-CAPSKI, sędzia powiatowy: Wojciech Leonowicz, ANATOL BOCZEK, kierownik poczty: Marcel Wiercichowski, PIOTR DOBCZYŃSKI, wścibski I: Sławomir Sośnierz, PIOTR BOBCZYŃSKI, wścibski II: Marcin Kobierski, PIWOWARSKA/ REWIZOR: Aleksandra Godlewska

Współczesna klasyka, czyli *Rewizor*

Drodzy państwo. Tylko bez paniki. Dostałem wiadomość: przyjeżdża do nas rewizor. Tymi słowami rozpoczyna się jedna z najwybitniejszych komedii w historii teatru. I właśnie po *Rewizora* Mikołaja Gogola sięgnął Mikołaj Grabowski realizując w Teatrze Bagatela najnowsze przedstawienie, którego premiera już 6 marca 2021.

Tym spektaklem, przygotowywanym w trakcie przymusowego dla kultury lockdownu, dyrekcja oraz zespół Bagateli inauguruje nowe otwarcie repertuarowe sceny przy Karmelickiej 6. Nośne hasło: #BagatelaodNowa ma jasno komunikować korekty i ewolucję linii teatru.

Rewizor, którego wyreżyserował Mikołaj Grabowski, jest doskonałą artystyczną wykładnią wprowadzania zmian. Grabowski sięgnął po bardzo klasyczny i często wystawiany dramat, ale *Rewizor* w Bagateli to tekst nie w znanym przekładzie Juliana Tuwima, tylko współczesna parafraza literacka autorstwa Tadeusza Nyczka.

Autor przekładu tak wyjaśniał, dlaczego pokusił się o przygotowanie nowej wersji sztuki: *Tuwimowski przekład tekstu, przy całej swej językowej arcydzielności, wydaje się mocno archaiczny. Nie ma zatem powodu, żeby nie poszukać współczesnych odpowiedników między innymi takich fraz np. jak: od kamyczka do rzemyczka etc.*

Rewizor, który jest jednym z najśmieszniejszych, a zarazem najmądrzejszych tekstów teatralnych, w ujęciu Mikołaja Grabowskiego to *opowieść o dwóch snach*: „*śnie*” Chlestakowa i „*śnie*” Horodniczego i jego rodziny. Chlestakow niczego w życiu nie osiągnął; pieniądze, które otrzymał od ojca na studia w stolicy, przepuścił. Błąkał się grając w karty, nie kalał się żadną pracą. Konsumował bezrefleksyjnie życie, które wraz z utratą pieniędzy zaczęło zamieniać się w koszmar. I nagle będąc już na dnie, kompletnie bez grosza, przepędzany od jedzenia, zagrożony aresztowaniem, zostaje otoczony ludźmi, którzy do niego się uśmiechają, kłaniają, zapraszają na obiad, częstują alkoholem, oddają mieszkanie do dyspozycji i jeszcze dają pieniądze. Adorowany nie tylko przez mężczyzn, ale i przez kobiety, rozumie, że znalazł się w miejscu dla siebie wymarzonym. Znalazł się w „*raju*”. Jego sen o pięknym życiu się ziszcza. Naczelnik, jego żona i córka mają wszystko, co w tym miasteczku można mieć, ale czyż nie można mieć więcej, dużo więcej? Na przykład zajmować wysokie stanowisko, które daje możliwość skoku na grubo większe pieniądze, pozwoli mieszkać w stolicy, prowadzić życie, o jakim się marzy. Jednym słowem dostać się do upragnionej „*sfery wyższej*”, cokolwiek ona dla tej rodziny oznacza.

Grabowski uzupełnia: *Wszystko w komedii kończy się kompromitacją, straszliwą kompromitacją. Nie dla Chlestakowa, który zanurzony w swoim „śnie” wraca do rodzinnego domu i będzie wspominał chwile spędzone w domu Naczelnika/Horodniczego jak realizację swoich marzeń. Kompromitacja dotyczy wszystkich w miasteczku. Słynna fraza: „Z czego się śmiejecie, z samych siebie się śmiejecie” – te słowa mówią o odarciu ze wszystkich zasłon i zostawieniu nago bohaterów z ich własną głupotą.*

Przygotowywany przez Mikołaja Grabowskiego *Rewizor* nie tylko w warstwie nowego przekładu to współczesna historia. Zaprojektowana przez Agatę Stańczyk i Mikołaja Grabowskiego scenografia i kostiumy (Stańczyk) pokazują nam dzisiejsze miejsca. Naszą współczesność, co skrzeczy, wyje, skamle i krzyczy. Bo *Rewizor* zawsze dotyczy naszych czasów.

Jest prawdą powszechnie znaną, że bez **Mikołaja Gogola** nie byłoby nie tylko rosyjskiej literatury, ale i kultury w ogóle. Klasyk i buntownik zarazem, który łącząc moralizatorskie tendencje oświecenia z romantycznymi pierwiastkami ludowo-fantastycznymi utorował Rosjanom drogę do realizmu, żył zaledwie 43 lata. Był autorem niezwykle wszechstronnym, pisał opowiadania, powieści, dramaty, teksty krytycznoliterackie, traktaty religijne, społeczne i etyczne. Bliskie mu były zarówno satyra i groteska, jak i mistycyzm. Urodził się w rodzinnym majątku na Ukrainie w 1809. Debiutował w 1829, w rok po przeprowadzce do Petersburga, gdzie próbował bez powodzenia kariery urzędniczej, akademickiej i aktorskiej. Tu zaprzyjaźnił się z Aleksandrem Puszkinem, któremu zawdzięczał pomysły na sztandarowe dzieła: komedię *Rewizor* (1836/1842), której sukces go przerósł i sprowokował do wyjazdu za granicę, oraz powieść *Martwe dusze* (1842). Lata 1836-1841 spędził w Paryżu i Rzymie, gdzie m.in. przez Adama Mickiewicza i braci zmartwychwstańców zetknął się z polskim mesjanizmem.

Praca nad kolejnymi częściami *Martwych dusz* i polemiki wokół już opublikowanej pochłoneły go na resztę życia. Wyczerpany fizycznie i psychicznie zmarł w 1852 w Moskwie dziesięć dni po spaleniu ostatniej wersji powieści (po ekshumacji spekulowano, że został pochowany żywcem w stanie śpiączki).

Do najpopularniejszych dzieł Gogola należą także dramat *Ożenek* (1842), opowiadania *Wij* i *Pamiętnik wariata* (1835), *Nos* (1836) i *Płaszcz* (1842) oraz powieść *Taras Bulba* (1835/1842). Większość jego prozy przetłumaczono na polski jeszcze w XIX wieku, w tym część za życia autora.

Mikołaj Grabowski, aktor filmowy, teatralny i telewizyjny, reżyser teatralny i pedagog. Urodzony w 1946 w Chrzanowie. Absolwent krakowskiej PWST na wydziałach aktorskim (1969) i reżyserii dramatu (1977). Po studiach aktorskich zaangażowany do Teatru im. Słowackiego w Krakowie (1969-77), po reżyserskich – do Teatru im. Norwida w Jeleniej Górze (1977-79) i Teatru im. Jaracza w Łodzi (1979-81 i 1988-92). Był dyrektorem naczelnym i artystycznym Teatru Polskiego w Poznaniu (1981-82), Teatru Słowackiego (1982-85) i Starego Teatru (2002-12) oraz dyrektorem artystycznym Teatru Nowego w Łodzi (1999-2002). Od 1969 do 1973 asystent na macierzystej uczelni, a od 1998 do 2002 dziekan Wydziału Reżyserii Dramatu tamże. Gościnnie występował i reżyserował na szeregu innych scen w kraju i za granicą, m.in. w krakowskim Teatrze STU, warszawskim Teatrze IMKA i w Pantheater Kampnagel w Hamburgu. Współpracował też z Teatrem Telewizji i Teatrem Polskiego Radia.

Na przestrzeni lat kilkanaście razy powracał do twórczości Witolda Gombrowicza (m.in. *Trans-Atlantyk*, Teatr Jaracza 1981 i 1989; Teatr Słowackiego 1982; Teatr Śląski 1993; Stary Teatr 2008; *Dzienniki*, Teatr IMKA 2010). Zrealizował trzyczęściową adaptację pamiętników Jędrzeja Kitowicza (*Opis obyczajów, czyli... jak zwyczajnie wszędzie się mieszają złe do dobrego*, Teatr STU i Teatr Telewizji 1990; *Opis obyczajów część II*, Teatr Słowackiego 1996; *O północy przybyłem do Widawy... czyli Opis obyczajów III*, Teatr IMKA 2010). Adaptował też kilkakrotnie prozę Henryka Rzewuskiego (*Pamiętki Soplicy*, Teatr Jaracza 1981; Teatr Telewizji 1983; *Listopad*, Teatr Polski w Poznaniu 1982; Teatr Słowackiego 1983, Teatr Telewizji 1995). W 2009 zainicjował program tematyczny „re_wizje/sarmatyzm” w Starym Teatrze, ale równie bliska jest mu współczesna twórczość Bogusława Schaeffera. W Teatrze Bagatela połączył w *Dialogach polskich, czyli Rozmowach prawdziwych Polaków z Gombrowiczem* (Duża Scena, 2019) twórczość ulubieńców z własną; przedstawienie nagrodzono za muzykę Zygmunta Koniecznego i rolę Urszuli Grabowskiej na XIV Międzynarodowym Festiwalu Gombrowiczowskim w Radomiu.

Ma na koncie blisko czterdzieści wyróżnień teatralnych, w tym Nagrodę im. Konrada Swinarskiego (1981), oraz Złoty Krzyż Zasługi (1998) i Srebrny Medal Zasłużony Kulturze – Gloria Artis (2005).